

Kvalitativ brugerundersøgelse omkring refleksioner over besøg på Besættelsesmuseet

Rapport udarbejdet af Nora M. Anderson og Martin Brandt Djupdræt, december 2020 på baggrund af undersøgelser gennemført i oktober og november 2020.

INDHOLDSFORTEGNELSE:

<u>METODE .....</u>	<u>2</u>
<u>DE INDLEDENDE INTERVIEWS .....</u>	<u>2</u>
DE BESØGENDE ER HISTORISK OG FAGLIGT INTERESSEREDE.....	2
DE ER KOMMET PÅ GRUND AF DEN GODE OMTALE – OG HAR HØJE FORVENTNINGER!	3
DE BESØGENDE KOMMER FOR AT LÆRE NYT OG DYRKE DERES INTERESSER	3
<u>DE OPFØLGENDE INTERVIEWS.....</u>	<u>4</u>
HVAD VÆLGER DE BESØGENDE AT FORTÆLLE OM 3-4 UGER EFTER BESØGET?	4
GOD VARIATION OG BALANCE I MÆNGDEN AF INDTRYK.....	5
INDDRAGENDE OG LEVENDE FORMIDLING	5
DET FJERNE KOMMER TÆT PÅ MED DE PERSONLIGE FORTÆLLINGER	6
VAR DER NOGET, DER VAR MINDRE GODT?.....	7
MUSEET FOR FOLK MED PERSONLIGT FORHOLD TIL BESÆTTELSESTIDEN.....	7
DE BESØGENDE TRÆKKER PARALLELLER TIL NUTIDENS SAMFUND – OG TALER OM DEM.....	8
<u>OPSAMLING PÅ UNDERSØGELSEN.....</u>	<u>8</u>
<u>ANDRE UDVALGTE KOMMENTARER FRA INTERVIEWENE:.....</u>	<u>9</u>

Metode

Undersøgelsen er lavet ved at der ved tre lejligheder i hhv. uge 41 og 42 2021b blev udført indledende interviews med seks grupper af besøgende inden de gik ind på museet. Grupperne blev tilfældigt udvalgt. Interviewsene blev afholdt hhv. En hverdagsformiddag, en hverdagseftermiddag og en dag i efterårsferien. I alt deltog 19 i de indledende interviews.

Efter aftale blev de besøgende ringet op til et opfølgende interview 3-4 uger efter besøget. I alt deltog 7 personer i de opfølgende interviews (to fra gruppe ét og ellers én fra hver gruppe). Undersøgelsen fulgte en vejledning, der var blevet udformet, før undersøgelsen blev sat i gang.¹ Denne undersøgelse er en ud af tre publikumsundersøgelser, der blev lavet på Besættelsesmuseet i oktober og november 2020. De to andre var kvalitative undersøgelser med flere respondenter, som giver et bedre billede af hvilke brugere, som besøger museet og det generelle indtryk af museet. Disse to undersøgelser blev lavet på museet umiddelbart efter besøget, så denne undersøgelse giver et bedre billede af det long-term impact museet kan give og sætter også flere ord på den oplevelse som museet kan give dets besøgende.

De indledende interviews

De besøgende er historisk og fagligt interesserede

De interviewede var blandt andet med en gruppe fagfolk fra et museum på 'studietur',² et ægtepar, hvor mandet var uddannet historiker og havde en stor faglig interesse for netop besættelsen,³ og et pensioneret venindepar, der betegnede sig selv som hyppige museumsgængere og kulturinteresserede.⁴

De besøgende, der blev interviewet, tegner et billede af en publikumsgruppe, med stor interesse både fagligt for formidlingen og for den historiske periode, som museet beskæftiger sig med. De fleste af grupperne var velbevandrede museumsgængere og i fire af grupperne havde mindst én været på besættelsesmuseet, før det blev bygget om.⁵

- Alle syv respondenter var en del af en gruppe, hvor mindst én i selskabet havde en særlig interesse for besættelsestiden.

---

¹ Metoden byggede på en vejledning til long-term impact interviews lavet til brug i Den Gamle By: Anderson, Nora M & Martin B. Djupdræt: *Vejledning for long-term impact interviews*. September 2020. Den Gamle Bys arkiv.

² Indledende interview gr. 4

³ Indledende interview gr. 3

⁴ Indledende interview gr. 2

⁵ Indledende interview gr. 1, 2, 3 og 4

- Tre af grupperne nævnte en museumsfaglig interesse i formidlingsformen.⁶

"Jeg har jo så også læst lidt om den der nye opstilling og hvordan I bruger helt andre midler i formidlingen. Det er ikke bare en genstand, som man kan læse om, man bliver involveret i det og så videre."

– Anne, indledende interview gr. 2

"Jeg forventer ikke at møde ret meget, som jeg ikke ved i forvejen. Men jeg er spændt på at se, hvordan det er stillet op! Og så er jeg bare almindeligt nysgerrig! Så det er sådan set det, jeg forestiller mig."

– Niels, indledende interview gr. 3

De er kommet på grund af den gode omtale – og har høje forventninger!

Alle de interviewede havde bemærket Besættelsesmuseets tilstedeværelse i medierne – primært aviser. Flere nævnte den varme omtale af museet i medierne, som afgørende for, at de havde valgt at komme på museet.

"Det må jeg altså nok sige, at når man bliver skamrost både i Berlinske Tidende og i Weekendavisen, så tænker jeg, at så må der også være noget at komme efter"

– Anne, indledende interview gr. 2

"Jeg så det i Kristeligt Dagblad, at det var åbnet. Det fik en god kritik."

– Niels, indledende interview gr. 3

"Der var et klip i fjernsynet for lidt tid siden. Det var det der med, at man blev stillet de der dilemmaer, som jeg synes var meget interessant."

– Ole, indledende interview gr. 6

Den generelle tendens var, at man på grund af den gode omtale forventede et meget højt niveau inde i udstillingen.

De besøgende kommer for at lære nyt og dyrke deres interesser

De besøgende lagde vægt på to ting, når de blev spurgt til, hvad der var det vigtigste ved museumsbesøget: De kom for at lære, og de kom for at dyrke deres historiske interesse i besættelsestiden.

"Jeg forventer at få nogle sådan lidt mere håndfaste ting at se, som kan knyttes til den historie man kender"

– Pia, indledende interview gr. 1

---

⁶ Indledende interview gr. 2, 3 og 4

"Jeg forventer at få nuanceret min opfattelse af modstandsbevægelsen. Høre en anden fortælling en den, der har hersket siden anden verdenskrig, hvor historien er meget glorificeret. Jeg håber egentlig, at det bliver taget lidt op til debat."

- Kvindelig besøgende, indledende interview gr. 4

"Når jeg går på museum, er det bare med et åbent sind. Så vil jeg bare gerne tage til mig."

- Johanne, indledende interview gr. 6

De opfølgende interviews

Hvad vælger de besøgende at fortælle om 3-4 uger efter besøget?

Museumsbesøget varer et par timer, men lever videre i folks erindring i meget længere tid. Hvordan ser museumsbesøget ud, i folks erindring? Derfor fik de besøgende frie tøjler til at vælge, hvad de ønskede at genfortælle fra deres besøg.

I grafikken fremgår de ting, som museumsgæsterne nævnte i løbet af deres opfølgende interviews – genstande, rum, oplevelser og indtryk, som den besøgende fremhævede som særlig godt eller noget, som havde gjort særligt indtryk på dem. De personlige fortællinger fremgår størst, fordi det har gjort indtryk på alle de besøgende. Andre fremgår mindre, fordi færre har nævnt dem. Fx har blot en enkelt nævnt genstandene fra Neuengamme. De udvalgte ord fra de opfølgende interviews tog udgangspunkt i konkrete genstande, formidlingstiltag og rum, men i visualiseringen er der også ord, som er en subjektiv tolkning ud fra de besøgendes fortællinger: for eksempel menes der med

'personlig fortælling' de historier og fakta, som er eksemplificeret gennem ægte og fiktive personer i udstillingen fx på billedvæggen, identitetskortene, og Kim Kæraas historie. Med 'min historie' menes de gange, hvor den besøgende har fortalt om sit eget liv og sin egen relation til besættelsen i forlængelse af at være blevet adspurgt til museumsbesøget. Visualiseringen skal altså ikke ses som et facit for de museumsbesøgendes oplevelse, men kan måske give en indikation på, hvor mange forskellige delelementer, som egentlig blev nævnt af de besøgende. I det følgende dykker vi ned i de mest nævnte aspekter og konkrete citater.

God variation og balance i mængden af indtryk

Pia fra gr. 1, Anne fra gr. 2 og David fra gr. 4 nævner uafhængigt af hinanden i deres opfølgende interviews, at der var en gode variation og balance i formidlingen. *"Og jeg synes egentlig også det var meget overskueligt også at gå rundt der,"* som Pia siger. Gæsterne føler ikke, de bliver overbelastede med indtryk og informationer. De mange forskellige typer af formidling – fx fængselscelle, noget at trykke på og plancher, skaber fin variation. David fremhæver mængden af genstande: *"Og så synes jeg egentlig også, at der var en udmærket dækning af antallet af genstande, så det ikke var for genstandsløst, men man blev heller ikke overlæsset."*⁷

Inddragende og levende formidling

De besøgende følte, at den inddragende formidling gjorde historien levende og nærværende. Særligt to typer af brugerinddrageles går igen i de besøgendes genfortælling af besøgene:

- Steder, hvor de besøgende aktivt skal gøre noget – fx klikke på en billedvæg eller træffe et svært valg.
- De rum, hvor de besøgende føler, at de bliver en del af historien – fx i forhørsrummet og i 40'er-lejligheden.

"[Det var godt] fordi det gør det meget levende når det er langt væk. Og jeg tænkte faktisk også på, at det kunne gøre det spændende for mine børnebørn. (...) Jeg ved jo af erfaring, at det er sådan nogle interaktive ting, der fanger deres opmærksomhed. Og det gjorde det jo også ved mig. Altså jeg gik jo også og læste plancherne og de var fine og godt lavet og godt overblik, men det var de andre ting, som gjorde det levende og nærværende."

– Pia, opfølgende interview gr. 1

"[En god ting ved besøget var] også det, at moderne museer, de er jo levende. I sommer, der var jeg nede og besøge det der pansermuseum, der findes nede i Münster, syd for Hamborg. Det var ikke andet, end noget isenkram, der var stablet sammen. Og

---

⁷ David, opfølgende interview gr. 4

det er jo et museum, som det ikke skal være i dag, hvor man bare går og ser på nogle døde ting. Og det gør man jo ikke her, og det er det der gør, at museet er interessant.”

– Niels, opfølgende interview gr. 3

” [Om forhøret i den første celle] Bare sådan en lille ting som, at der står et askebæger. Med cigaretter. På bordet. Sådan det der: ‘Nu skal vi have en samtale!’ Og han er veldigt flink, men altså, man ved jo godt... hvad det handler om.”

– Anne, opfølgende interview gr. 2

”Også når man så kommer ind i den der stue, der er indrettet som der i 40’erne – det er jo lige før jeg kan genkende noget fra mine bedsteforældre, fordi man skiftede nok ikke møblementet ud så tit. Så man kan næsten se det for sig, hvordan det har været, ikke også.”

– Karin, opfølgende interview gr. 1

”Jeg synes det som var særligt godt fra besøget, det var, at der var de der spørgsmålsbokse, hvor man kunne sige sin mening. Hvor der var et dilemma og så kunne man så sige ja eller nej. Det synes jeg var ret godt, fordi man fik lov til at tænke over nogle af de der spørgsmål og prøve at sætte sig ind i, hvordan andre mennesker havde det dengang. (...) jeg synes det er interessant at se hvad andre mener, specielt dem, der mener det modsatte af mig. Hvad deres tankegang ligesom er.”

– Caroline, opfølgende interview gr. 5

I grafikken ovenfor ses også en overvægt af interaktiv formidling blandt de ting, som de besøgende vælger at fortælle om. Fx forhørsrummet, billedvæggen, identitetskortene og dilemmaerne.

Det fjerne kommer tæt på med de personlige fortællinger

Det er de personlige fortællinger og det, at man kommer tæt på menneskerne, som gør, at museumsoplevelsen bliver nærværende og anderledes – både for dem, som har særligt kendskab til perioden i forvejen og for dem, som ikke har.⁸

”Det, som tændte os, var det med, at man kom tæt på menneskernes personlige oplevelser. De personlige dilemmaer. Det gjorde det meget relevant. Man kunne sætte sig ind i, hvad var det, de mennesker havde oplevet og hvorfor gjorde de, som de gjorde. Og det gjorde, at jeg synes, at det blev en meget nærværende oplevelse.”

– Ole, opfølgende interview gr. 6

”Men det som gjorde, at jeg synes, at det var interessant for MIG, det var jo, at man kom i nogle detaljer, nogle personlige detaljer. Det er det, der gør det interessant. Og meget er selvfølgelig også tilknytningen til Aarhus, som jeg ikke havde speciel kendskab til i forvejen.”

– Niels, opfølgende interview gr. 3

---

⁸ Fx Niels fra opfølgende interview gr. 3 som kender meget til perioden qua sit erhverv som historiker fremhæver, at det var de personlige fortællinger som bidrog til noget nyt for ham. Både Pia (opfølgende interview gr. 1) og Caroline (opfølgende interview gr. 5) siger, at de ikke ved så meget om perioden i forvejen, men at den personlige formidling gør, at det mere nærværende er nemmere at forstå.

"Det er det stærke budskab, der kommer igennem på den måde. At du får sat et ansigt på og en historie, som du kan relatere dig til. Og det kan alle jo i den her sammenhæng, så det synes jeg var rigtig fint."

- Anne, opfølgende interview gr. 2

"[Det bedste var] kælderens, hvor der er ligesom de der personlige beretninger. Det gør nok lidt mere indtryk, for så er det ikke bare et eller andet tilfældigt. Så er det lidt mere sådan: 'hov, det var faktisk et rigtigt menneske, der var bag'. Det synes jeg var fint!"

- Karin, opfølgende interview gr. 1

Var der noget, der var mindre godt?

Der kan ikke fremhæves noget generelt. Men to følte, at det var svært at komme til i udstillingen på grund af mennesker (Den ene var der en formiddag i uge 41, og den anden var der en dag i efterårsferien uge 42).⁹ Én påpegede at nogle af farverne på eksplosionsgrafikken var svære at skille fra hinanden.¹⁰

"Altså jeg synes ikke sådan det var dårligt, men der var nogle gange... du ved, man kunne vende i sådan en dagbog... Der synes jeg måske, at det kunne godt tage lidt for lang tid at stå og vente på det."

- Caroline, opfølgende interview gr. 5

Museet for folk med personligt forhold til besættelsestiden

Tre af de besøgende, som deltog i det opfølgende interview, havde et personligt forhold til besættelsestiden. De havde alle haft en god oplevelse på museet og fortalte om deres forhold til besættelsen i det opfølgende interview.

"Og så står jeg derinde og tænker, fordi jeg kan huske at min gamle far, han var medlem af en ventegruppe. Og han sagde 'jeg turde ikke blive sabotør' sagde han 'for jeg ville ikke kunne modstå at blive sat i skærpet forhør', som det hedder. Og med hans beretning i baghovedet ik, og så står man derinde og så tænker man ekstra på det der."

- Niels, opfølgende interview gr. 3

"Altså jeg har efterfølgende, efter min far han er død, prøvet at finde ud af hvad han egentlig var indblandet i, eller om han var indblandet i noget i modstandsbevægelsen. Også fordi da han døde, der fandt vi sådan en æske med de der armbind og nogle metaldimser, hvad hedder det..."

- Karin, opfølgende interview gr. 1

"Men det er så fordi, det er mennesker, som jeg har haft relationer til. Den ene var Kim Kæraa, som jeg kender, og jeg kendte godt hans historie selvfølgelig. Men at I har taget den op, det synes jeg var... Det var jeg overrasket over. Og det virkede jo stærkt, fordi

⁹ Anne, opfølgende interview gr. 2 og Caroline, opfølgende interview gr. 5

¹⁰ Karin, opfølgende interview gr. 1

man kender personen, man kender huset – eller jeg gør. Og at han ligesom står frem... bortset fra, at jeg synes, han var blevet uhyggeligt gammel. Det synes jeg må virke stærkt, også for dem, der ikke kender ham. Den historie med en lille dreng, som lige pludselig står der og nærmest hverken har sin mor eller sin far.”

– Anne, opfølgende interview gr. 2

De besøgende trækker paralleller til nutidens samfund – og taler om dem

Flere besøgende føler at besættelsestiden bliver relevant i udstillingen. Flere kan trække paralleller til vigtige budskaber og dilemmaer i dagens samfund.

”Jeg synes jo, at der i den her tid, vi er i nu, er mange ting, som trækker i retning af entydige fjendebilleder. Fx de her uhyggelige ting, der er sket i Frankrig med muslimerne. Det kan jo godt... man kan jo godt være bange for, at det trækker i retning af sådan nogle (entydige) fjendebilleder og sådan nogle ting. Og der er vi jo nødt til at holde fast i, at det er faktisk mennesker, der har forskellige syn på det. Og der er mennesker på begge sider. Så jeg synes, det rejser nogle meget relevante debatter, som jeg synes, det er værd at holde fast i”

– Ole, opfølgende interview gr. 6

”Nej, det påvirkede ret stærkt fordi du fik nogle af de der voldsomme ting ind på nethinden. Blandt andet det der med at se, hvad folk brugte til at slå hinanden med. Og de satte da nogle tanker i gang, fordi så længe siden er det jo ikke. Og samtidig så har vi jo en verden i dag, som er meget anderledes end den var for bare 5-10 år siden og, synes jeg, meget ustabil. Så det gør det da [sætter tanker i gang] også når man har børn og børnebørn, for hvordan ser deres verden ud? Det er sådan nogle tanker, det sætter i gang hos mig.”

– Pia, opfølgende interview gr. 1

”Jeg synes, at det er noget, man kan bruge i dag, fordi man havde nogle små glæder dengang under krigen og man priste sig lykkelig over de ting, man ligesom havde og de små fællesskaber man lige pludselig lavede.”

– Caroline, opfølgende interview gr. 5

Opsamling på undersøgelsen

Gruppen af besøgende, som deltog i undersøgelsen, kom alle i grupper, hvor mindst en, ofte flere, havde en særlig interesse for besættelsestiden og/eller museer generelt.

Mange af dem, som kom i følgeskab med en historieinteresseret, betegnede dog deres viden om besættelsen som sparsom. Det, at museet har valgt at fortælle historien gennem fiktive og virkelige personer, taler til begge disse grupper.

De fleste kom med et formål om at lære om besættelsen eller dyrke deres interesse for perioden. Det afspejler sig i de opfølgende interviews, hvor selve fagligheden og emnet fylder meget, og de besøgende måler gerne succesen af deres besøg ud fra hvad de har set og lært under besøget.

Noget der også fremgik af interviewene var at de kunne relatere sig til museet fordi at det var relevant for dem, enten ved at de kunne relatere museets udstilling til nutiden eller deres egne livshistorie:

- 1) Flere besøgende trak paralleller mellem det de så i udstillingen og nutidige problemstillinger. Besættelsestiden blev gjort relevant for nutidige problemstillinger.
- 2) De tre besøgende, som havde et personligt forhold til besættelsestiden gennem familiemedlemmer og bekendte, kunne relatere til deres egne følelser og tanker om besættelsen.

Overordnet set var alle de besøgende yderst tilfredse med deres besøg. To nævnte, at de havde måtte vente på at komme frem og se, fordi der havde været mange mennesker og museumsrummet var småt. Én påpegede at nogle af farverne på eksplosionsgrafikken var svære at skille fra hinanden.

Tilfredsheden afspejler sig også i, at flere udtrykte ønske om at komme igen og alle havde talt om besøget til andre. Flere nævnte en direkte anbefaling af museet.

To aspekter af besøget var gennemgående i de opfølgende interviews og blev fremhævet som det bedste:

- 1) Den brugerinddragende formidling hvor de besøgende kunne få lov at deltage. De besøgende kunne godt lide de steder, hvor man kunne trykke på ting og de steder, hvor de følte, at de blev inviteret ind i et historisk rum og kunne mærke stemningen. Flere nævnte også, at der var en god balance i formidlingen – de blev ikke overvældet.
- 2) At den store fortælling blev formidlet gennem personlige. Det blev nævnt, at de personlige fortællinger gjorde historien nærværende, relevant, anderledes, spændende selvom man kendte til den store fortælling i forvejen og nemmere at forstå, hvis man ikke vidste så meget om perioden i forvejen.

Overordnet viste undersøgelsen, at museet blev opfattet relevant gennem dets brug af personlige historie, brugerinddragelse og ved at de kunne bruge museets historier til at perspektivere deres nutid og deres egen historie.

Andre udvalgte kommentarer fra interviewene:

"Jeg synes det var en fint lille sted og så synes jeg formidlingen var god. Og også de mennesker, både dem, der sad i receptionen og dem, der tegnede og fortalte. En meget venlig imødekommenhed, som er MEGET væsentlig, når du kommer på sådan et sted. Også fordi, det er så lille et sted."

– Anne, opfølgende interview gr. 2

"Jeg fortæller om oplevelsen og har foreslået det til mine lærere fordi 2. Verdenskrig er sådan noget man skal igennem med pensum. At det var et sted, man kunne tage hen og se for ligesom at få lidt mere spændende undervisning."

- Caroline, opfølgende interview gr. 5

"Men det gør jo også, at når man så møder folk senere hen... Jeg har mødt et par stykker... Hvor vi kom til at snakke om museet og at det var godt og sådan noget. Det bidrager selvfølgelig også til, at man taler om det i sin omgangskreds og jeg har bestemt også anbefalet det til nogen også."

- Karin, opfølgende interview gr. 1

"Det gør jo indtryk, det der forhørsrum, man lige kommer ind i. Det der makabre. Det der torturkammer. Det gør jo altid indtryk."

- Niels, opfølgende interview gr. 3

"Noget af det, som virker meget stærkt, det var blandt anden den der fængselscelle, der var bygget op, hvor man også kunne se de forskellige torturmidler. Det virker meget stærkt, når man ser det."

- Pia, opfølgende interview gr. 1

"Lige præcis den oplevelse af relevansen for os personligt. Jeg synes, det var noget af det, der gjorde det her museum specielt. Det er ikke altid en oplevelse, man får, at det bliver gjort relevant for MIG."

- Ole, opfølgende interview gr. 6

"Jeg har ikke selv det store forhold til besættelsen, men for mig var det spændende fordi man kom ind og se besættelsen på en ANDEN måde."

- Pia, opfølgende interview gr. 1

"Altså jeg synes det var rigtigt spændende og rigtigt interessant, at der var blevet lavet de der kort, så man skulle følge én bestemt person og ligesom deres liv, igennem de her år. Fordi man kan så tage derind igen og få et nyt kort og et andet perspektiv, og det gør, at man også har lyst til at komme igen."

- Caroline, opfølgende interview gr. 5